

Gabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tielet Awla)

13 ta' Ottubru 2022*

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Direttiva 86/653/KEE – Artikolu 17(2)(a) – Aġenti kummerċjali li jaħdmu għal rashom – Terminazzjoni tal-kuntratt ta' aġenzija mill-prinċipal – Indennizz għal tkeċċija – Subaġenzija – Dritt tas-subaġent proporzjonalment għall-indennizz għal tkeċċija dovut lill-aġent prinċipali li jikkorrispondi għall-klijentela mogħtija mis-subaġent”

Fil-Kawża C-593/21,

li għandha bħala suġġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Cour de cassation (il-Belġju), permezz ta' deċiżjoni tal-10 ta' Settembru 2021, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fl-24 ta' Settembru 2021, fil-proċedura

NY

vs

Herios SARL,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tielet Awla),

komposta minn K. Jürimäe (Relatrici), President ta' Awla, N. Jääskinen, M. Safjan, N. Piçarra u M. Gavalec, Imħallfin,

Avukata Ġenerali: T. Ćapeta,

Reġistratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ipprezentati:

- għal NY, minn G. Imfeld, Rechtsanwalt u avukat, u J. Oosterbosch, avukat,
- għal Herios SARL, minn B. Geuzaine u B. Hübinger, avukati,
- għall-Gvern Belġjan, minn M. Jacobs, C. Pochet u L. Van den Broeck, bħala aġenti,
- għall-Gvern Ġermaniż, minn J. Möller, U. Bartl, J. Heitz, u M. Hellmann, bħala aġenti,

* Lingwa tal-kawża: il-Franciż.

– għall-Kummissjoni Ewropea, minn L. Armati u C. Auvret u minn M. Mataija, bħala aġenti, wara li rat id-deċiżjoni, meħuda wara li nstemgħet l-Avukata Ġenerali, li l-kawża tinqata' mingħajr konkluzjonijiet,

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 17(2) tad-Direttiva tal-Kunsill tat-18 ta' Diċembru 1986 dwar il-koordinazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li jirrigwardaw aġenti kummerċjali li jaħdmu għal rashom (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 6, Vol. 1, p. 177, iktar 'il quddiem id-“Direttiva”).
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' kawża bejn NY u Herios SARL dwar indennizz għal tkeċċija mitlub mill-ewwel wieħed fuq il-bażi tad-dhul mill-bejgħ li Herios kienet għamlet għas-sena 2016 permezz tal-klijenti l-godda akkwistati għall-benefiċċju tagħha minn NY.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

- 3 L-Artikolu 1 tad-Direttiva 86/653 kien redatt kif ġej:

“1. Il-miżuri ta' armonizzazzjoni stipulati minn din id-Direttiva għandhom japplikaw għal-liġijiet, għar-regolamenti u għad-dispożizzjonijiet amministrattivi ta' l-Istati Membri li jirregolaw ir-relazzjonijiet bejn aġenti kummerċjali u l-prinċipali tagħhom.

2. Għall-iskopijiet ta' din id-Direttiva, 'aġent kummerċjali' għandu jfisser intermedjarju li jaħdem għal rasu li jkollu awtorità kontinwa li jinnegozja l-bejgħ jew ix-xiri ta' merkanzija f'isem persuna oħra, hawnhekk iżjed 'il quddiem imsejha l-“prinċipal”, jew li jinnegozja u jikkonkludi dawn l-operazzjonijiet għan-nom ta' u f'isem dak il-prinċipal.

[...]
- 4 Il-Kapitolu IV ta' din id-direttiva huwa intitolat “Il-konkluzjoni u t-terminu tal-kuntratt ta' l-aġenzija”. F'dan il-kapitolu, l-Artikolu 17 jipprevedi:

“1. L-Istati Membri għandhom jieħdu l-miżuri neċessarji biex jassiguraw li l-aġent kummerċjali jkun, wara t-terminu tal-kuntratt ta' l-aġenzija, indennizzat skond il-paragrafu 2 jew ikindennizzat għad-danni skond il-paragrafu 3.

2. (a) L-aġent kummerċjali għandu jkun intitolat għal indennizz jekk u sal-limiti li:

 - ikun ressaq lill-klijenti prinċipali godda jew ikun żied b'mod sinifikanti l-volum tan-negozju ma' klijenti eżistenti u l-prinċipal jibqa' jiehu benefiċċji sostanzjali min-negozju ma' dawn il-klijenti,

u

– il-ħlas ta' din l-indennizz għandu jkun indaqs fir-rigward taċ-ċirkostanzi kollha u, b'mod partikolari, il-kommissjoni mitlufa mill-aġent kummerċjali fuq in-negozju mwettaq ma' daww il-klijenti. L-Istati Membri jistgħu jipprovdu biex dawn iċ-ċirkostanzi jinkludu l-applikazzjoni jew xort oħra ta' klawzola fuq ir-restrizzjoni tal-kummerċ, fis-sens ta' l-Artikolu 20;

[...].

5 Skont l-Artikolu 19 tal-imsemmija direttiva:

“Il-partijiet ma jistgħux jidderogaw mill-Artikoli 17 u 18 għad-detriment ta' l-aġent kummerċjali qabel ma l-kuntratt ta' l-aġenzija jiskadi.”

Id-dritt Belġjan

6 Id-dispożizzjonijiet dwar il-kuntratti ta' aġenzija kummerċjali ddaħhlu fil-Kodiċi ta' Dritt Ekonomiku permezz tal-Artikolu 3 tal-Liġi, tat-2 ta' April 2014, dwar l-inkluzjoni tal-ktieb X “Kuntratti ta' aġenzija kummerċjali, kuntratti ta' kooperazzjoni kummerċjali u konċessjonijiet ta' bejgħ” fil-Kodiċi ta' Dritt Ekonomiku, u li tinkludi definizzjonijiet speċifiċi għall-ktieb X, fil-Ktieb 1 tal-Kodiċi tad-Dritt Ekonomiku (Moniteur belge tat-28 ta' April 2014, p. 35053).

7 L-Artikolu X.5 tal-Kodiċi tad-Dritt Ekonomiku jipprevedi:

“Sakemm ma jkunx stipulat mod ieħor, l-aġent kummerċjali jista', għall-eżekuzzjoni tal-missjoni tiegħu, jirrikorri għal sub-aġenti mħallsa minnu u li jaġixxu taħt ir-responsabbiltà tiegħu, u li jsir il-prinċipal tagħhom.”

8 L-Artikolu X.18 ta' dan il-kodiċi jistabbilixxi:

“Wara t-tmiem tal-kuntratt ta' aġenzija kummerċjali, l-aġent kummerċjali għandu dritt għal indennizz għal tkeċċija meta huwa jkun għab klijenti godda lill-prinċipal jew żviluppa b'mod kunsiderevoli n-negozju mal-klijentela eżistenti, sa fejn din l-attività tkun għad trid tikseb benefiċċjui sostanzjali lill-prinċipal.

Jekk il-kuntratt ta' aġenzija kummerċjali jipprevedi klawzola ta' nuqqas ta' kompetizzjoni, il-prinċipal huwa meqjus, ħlief fil-każ ta' prova kuntrarja, li jirċievi benefiċċjui sostanzjali.

[...].”

Il-kawża prinċipali u d-domanda preliminari

9 Herios ikkonkludiet kuntratt ta' aġenzija kummerċjali ma' kumpannija Ġermaniża msejha Poensgen, li permezz tagħha l-ewwel waħda kellha d-dritt esklużiv li tbiġħ fil-Belġju, fi Franza u fil-Lussemburgu l-prodotti tat-tieni waħda. Kif jirriżulta mid-deċizzjoni tar-rinviju, Herios u NY ammettew li kien għe konkluz kuntratt bejniethom matul is-sena 2009.

10 Fil-kuntest tar-relazzjoni kuntrattwali tagħhom, Herios saret il-prinċipal ta' NY u NY sar l-aġent kummerċjali tagħha, bil-missjoni li jinnegozja l-prodotti ta' Poensgen fit-territorju tal-imsemmija Stati Membri.

- 11 Fl-aħħar tas-sena 2015, NY, Herios u Poensgen bdew diskussjonijiet intiżi sabiex NY tkompli direttament l-aġenzija kummerċjali wara t-tmiem tal-attivitajiet ta' Herios. Dawn id-diskussjonijiet ma rnexxewx u Poensgen infurmat lil Herios, fit-8 ta' Ġunju 2016, bit-terminazzjoni tal-kuntratt li kien jorbothom. Ir-relazzjonijiet kuntrattwali tagħhom intemmu fil-31 ta' Diċembru 2016, wara l-iskadenza ta' preavviż ta' sitt xhur.
- 12 Permezz ta' ittra tat-23 ta' Frar 2017, Herios, min-naħa tagħha, xoljiet il-kuntratt konkluz ma' NY, minhabba ċirkustanzi eċċezzjonali li jirrendu definittivament impossibbli kull kollaborazzjoni professjonali bejn il-prinċipal u l-aġent, jiġifieri t-terminazzjoni tal-kuntratt prinċipali konkluz bejn Poensgen u Herios. Barra minn hekk, fil-frattemp, NY kien sar l-aġent kummerċjali ta' Poensgen.
- 13 Fit-22 ta' Mejju 2017, Herios u Poensgen ftiehm, b'mod partikolari, fuq il-ħlas ta' indennizz għal tkeċċija lil Herios.
- 14 Peress li NY qies ukoll li għandu dritt għal indennizz għal tkeċċija għall-klijenti l-ġodda li huwa akkwista għall-benefiċċju ta' Herios u li għalihom din tal-aħħar giet ikindennizzata minn Poensgen, huwa ħarrek lil Herios bħala ħlas ta' indennizz għal tkeċċija evalwat fid-dawl tad-dhul mill-bejgħ li Herios kienet wettqet għas-sena 2016 permezz tal-klijenti l-ġodda akkwistati.
- 15 Is-sentenza appellata laqgħet it-talba ta' NY. Min-naħa l-oħra, il-cour d'appel de Liège (il-Qorti tal-Appell ta' Liège, il-Belġju) bidlet din is-sentenza permezz ta' sentenza tas-16 ta' Jannar 2020 u qieset li ebda indennizz għal tkeċċija ma kien dovut. NY appella minn din is-sentenza quddiem il-Cour de cassation, Belgique (il-Qorti tal-Kassazzjoni, il-Belġju), f'dan il-każ il-qorti tar-rinviju.
- 16 Fil-kuntest tal-appell tiegħu, NY ilmenta kontra s-sentenza tal-cour d'appel de Liège (il-Qorti tal-Appell ta' Liège) li rrifjutatilu indennizz għal tkeċċija minhabba li dak miksub minn Herios ma huwiex "benefiċċju sostanzjali", fis-sens tal-Artikolu X.18 (1) tal-Kodiċi ta' Dritt Ekonomiku, li jittrasponi l-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653. Skont il-cour d'appel de Liège (il-Qorti tal-Appell ta' Liège), dan ma jistax ikun tali benefiċċju peress li, minn naħa, indennizz irċevut minn Herios ma huwiex benefiċċju futur, iżda indennizz dovut skont il-liġi. Min-naħa l-oħra, NY seta' jkompli jaħdem u jibbenefika mill-klijentela kkostitwita mal-prinċipal precedenti prinċipali.
- 17 Il-qorti tar-rinviju tqis li l-eżami tal-motiv invokat minn NY insostenn tal-appell tiegħu, jeħtieġ li l-ewwel inciż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 jiġi interpretat sabiex jiġi ddeterminat jekk il-indennizz għal tkeċċija rċevut minn Herios jikkostitwixxi "benefiċċju sostanzjali" fis-sens ta' din id-dispożizzjoni. Fl-affermattiv, NY ikollu għalhekk il-possibbiltà li jitlob lil Herios, skont l-imsemmija dispożizzjoni, il-ħlas ta' indennizz għal tkeċċija minhabba t-terminazzjoni tal-kuntratt ta' aġenzija kummerċjali li kien jorbothom.
- 18 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-Cour de cassation (il-Qorti tal-Kassazzjoni) iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domanda preliminari segwenti:

"L-ewwel inciż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva [86/653], għandu jiġi interpretat fis-sens li, f'sitwazzjoni bħal dik inkwistjoni, l-indennizz għal tkeċċija dovut lill-aġent prinċipali għall-klijentela miġjuba mis-subaġent ma hijiex 'benefiċċju sostanzjali' mogħti lill-aġent prinċipali?"

Fuq id-domanda preliminari

- 19 F'dan ir-rigward, għandu jifakkar li, fil-kuntest tal-proċedura ta' kooperazzjoni bejn il-qorti nazzjonali u l-Qorti tal-Ġustizzja stabbilita mill-Artikolu 267 TFUE, hija din tal-aħħar li għandha tagħti lill-qorti nazzjonali risposta utli li tippermettilha taqta' l-kawża li jkollha quddiemha. Minn din il-perspettiva, jekk ikun il-każ, il-Qorti tal-Ġustizzja għandha mhux biss tifformula mill-ġdid id-domanda magħmula lilha, iżda wkoll li tiegħu inkunsiderazzjoni regoli tad-dritt tal-Unjoni li għalihom il-qorti nazzjonali ma tkunx għamlet riferiment fil-formulazzjoni tad-domanda tagħha (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-16 ta' Mejju 2019, Plessers, C-509/17, EU:C:2019:424, punt 32 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 20 F'dan il-każ, peress li l-Qorti tal-Ġustizzja giet mistoqsija dwar il-portata tal-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653 fiċ-ċirkustanzi speċifiċi fejn l-aġent kummerċjali rċieva indennizz għal tkeċċija wara li s-subaġent li huwa stess kien beda jkun sar, wara t-terminazzjoni tal-kuntratt ta' aġenzija prinċipali, l-aġent kummerċjali tal-prinċipal ewlieni, id-domanda magħmula għandha tinftiehem fis-sens li tirrigwarda, essenzjalment, jekk l-ewwel u t-tieni inċiż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 għandux jiġi interpretat fis-sens li d-domanda magħmula għandha tiġi interpretata fis-sens li l-indennizz għal tkeċċija li jirċievi l-aġent prinċipali sa fejn il-klijentela miġjuba mis-subaġent jista' jikkostitwixxi, għall-aġent prinċipali, benefiċċju sostanzjali meta dan is-subaġent ikun sar l-aġent ewlieni tal-prinċipal.
- 21 B'dan premiss, fid-dawl tal-interpretazzjoni ta' dispożizzjoni tad-dritt tal-Unjoni, f'dan il-każ tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653, għandhom jittiegħdu inkunsiderazzjoni mhux biss il-kliem ta' din id-dispożizzjoni, iżda wkoll il-kuntest tagħha u l-għanijiet imfittxija mil-leġiżlazzjoni li minnha tagħmel parti.
- 22 Skont l-ewwel inċiż ta' din id-dispożizzjoni, l-aġent kummerċjali għandu dritt għal indennizz, wara t-tmiem tal-kuntratt, jekk u sa fejn huwa jkun għab klijenti godda lill-prinċipal jew żviluppa b'mod sinjifikattiv it-tranzazzjonijiet mal-klijenti eżistenti, u fejn il-prinċipal ikun għad għandu benefiċċji sostanzjali li jirriżultaw mit-tranzazzjonijiet ma' dawn il-klijenti.
- 23 Mill-użu tal-kliem "jibqa" u "sostanzjali", kif ukoll mill-preċiżazzjoni li tgħid li l-benefiċċji li jirċievi l-prinċipal għandhom jirriżultaw minn tranzazzjonijiet mal-klijenti pprovduti mill-aġent jew li għew żviluppatti b'mod sinjifikattiv minnu, jirriżulta li l-prinċipal għandu jibbenefika, wara t-tmiem tal-kuntratt, minn benefiċċju li għandu, minn naħa, ċerta importanza u li, min-naħa l-oħra, huwa marbut mas-servizzi preċedenti tal-aġent. Min-naħa l-oħra, ir-redazzjoni tal-imsemmija dispożizzjoni ma tipprovi ebda preċiżazzjoni fir-rigward tan-natura ta' dan il-benefiċċju.
- 24 Minn dan isegwi li l-kuncett ta' "benefiċċji sostanzjali" msemmi fl-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 jista' jinkludi l-profitti kollha li l-prinċipal jikseb mill-isforzi tal-aġent wara t-terminazzjoni tal-kuntratt, inkluż indennizz għal tkeċċija li dan irċieva mill-prinċipal tiegħu stess.
- 25 Dan il-qari huwa kkorroborat mill-għanijiet imfittxija minn din id-dispożizzjoni.
- 26 Fil-fatt, id-Direttiva 86/653, hija intiza, b'mod partikolari, li tipprotegi l-aġent kummerċjali fir-relazzjoni tiegħu mal-prinċipal (sentenza tad-19 ta' April 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, punt 33).

- 27 F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-Artikolu 17 ta' din id-direttiva huwa ta' importanza determinanti. Għaldaqstant, jehtieg li t-termini tal-paragrafu 2 ta' dan l-artikolu jiġu interpretati f'sens li dan jikkontribwixxi għall-protezzjoni tal-aġent kummerċjali u li għaldaqstant jieħu inkunsiderazzjoni b'mod sħiħ il-merti ta' dan tal-aħħar fit-twettiq tat-tranzazzjonijiet li huwa inkarigat bihom (ara f'dan is-sens, is-sentenza tas-7 ta' April 2016, Marchon Germany, C-315/14, EU:C:2016:211, punt 33). Kull interpretazzjoni ta' din id-dispożizzjoni li tista' tkun għad-detriment tal-aġent kummerċjali hija eskluża (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tas-26 ta' Marzu 2009, Semen, C-348/07, EU:C:2009:195, punt 21, u tad-19 ta' April 2018, CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, punt 35).
- 28 Issa, interpretazzjoni li skontha l-kunċett ta' "benefiċċji sostanzjali", fis-sens tal-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653, ma jinkludix, b'mod partikolari, indennizz għal tkeċċija li l-prinċipal irċieva sa fejn il-prinċipal irċieva mill-klijentela mogħtija mill-aġent kummerċjali u li għaliha dan ma għadux jithallas, tista' tikkawża dannu lil dan l-aġent.
- 29 Fil-fatt, kif jirrileva NY fl-osservazzjonijiet bil-miktub tiegħu, f'każijiet fejn it-terminazzjoni tal-kuntratt hija l-konsegwenza, fost oħrajn, ta' trasferiment ta' impriża jew tal-bejgħ tan-negozju tal-prinċipal u fejn il-prezz ivarja skont id-daqs tal-klijentela, interpretazzjoni restrittiva tal-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 iċċaħħad lill-aġent kummerċjali mill-indennizz għad-danni relatat mal-avvjament li madankollu huwa pprovda lill-prinċipal.
- 30 Konsegwentement, għandu jiġi kkunsidrat li interpretazzjoni fis-sens li l-kunċett ta' "benefiċċji sostanzjali", fis-sens tal-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653, ma jinkludix indennizz għal tkeċċija li l-prinċipal irċieva sa fejn il-klijentela prodotta mill-aġent kummerċjali u li għalihom dan ma għadux jithallas tmur kontra l-għan ta' protezzjoni tal-aġent kummerċjali mfittex mid-Direttiva 86/653.
- 31 Mill-kunsiderazzjonijiet kollha preċedenti jirriżulta li l-ewwel inċiż tal-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 għandu jiġi interpretat fis-sens li l-indennizz għal tkeċċija li thallas mill-prinċipal lill-aġent prinċipali fir-rigward tal-klijentela mogħtija mis-subaġent, jista' jikkostitwixxi, fir-rigward tal-aġent prinċipali, benefiċċju sostanzjali.
- 32 Madankollu, sabiex tingħata risposta kompleta lill-qorti tar-rinviju, għandu jiġi ddeterminat ukoll jekk il-fatt li s-subaġent innifsu sar l-aġent tal-prinċipal ewlieni għandux effett fuq id-dritt tiegħu li jirċievi l-indennizz għal tkeċċija previst f'din id-dispożizzjoni.
- 33 F'dan ir-rigward, għandu jifakkar li l-aġir tal-aġent kummerċjali huwa element li jista' jittiehed inkunsiderazzjoni fil-kuntest tal-analiżi intiża sabiex tiġi ddeterminata n-natura ekwa tal-indennizz għat-tkeċċija (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-28 ta' Ottubru 2010, Volvo Car Germany, C-203/09, EU:C:2010:647, punt 44), peress li din in-natura ekwa hija kundizzjoni *sine qua non* għall-ħlas ta' dan il-indennizz skont it-tieni inċiż tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653.
- 34 Fil-fatt, skont din id-dispożizzjoni, l-aġent kummerċjali għandu dritt għal indennizz għal tkeċċija jekk u sa fejn il-ħlas ta' dan l-indennizz ikun ekwu, fid-dawl taċ-ċirkustanzi kollha, u b'mod partikolari tal-kommissjonijiet li l-aġent kummerċjali jitlef u li jirriżultaw mit-tranzazzjonijiet mal-klijenti li huwa jkun ipprovda jew li tagħhom ikun żviluppa b'mod sinjifikattiv it-tranzazzjonijiet.

- 35 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-klijentela li l-aġent jista' juża għalih innifsu jew għall-benefiċċju ta' prinċipal ieħor neċessarjament tagħmel parti miċ-“ċirkostanzi” imsemmija fit-tieni inċiż tal-Artikolu 17(2) (a) tad-Direttiva 86/653 u li għandhom jittieħdu inkunsiderazzjoni għall-finijiet tal-ħlas tal-indennizz previst f'din id-dispożizzjoni.
- 36 Fil-fatt, id-dritt għal indennizz previst fl-Artikolu 17(2) tad-Direttiva 86/653 għandu għan essenzjalment retributiv mill-perspettiva tal-aġent. Tali indennizz huwa għalhekk intiż sabiex jithallas għall-isforzi li huwa għamel, sa fejn il-prinċipal ikompli jibbenefika mill-benefiċċji ekonomiċi li jirriżultaw minn dawn l-isforzi anki wara t-terminazzjoni tal-kuntratt ta' aġenzija (ara, f'dan is-sens, il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali Wahl, fil-Kawża Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:503, punti 35 u 36).
- 37 Għalkemm din id-dispożizzjoni ma tistax tiġi interpretata b'mod restrittiv, kif ġie rrilevat fil-punt 35 ta' din is-sentenza, sabiex l-aġent kummerċjali ma jiġix imċaħhad mill-indennizz relatat mal-avvjament li huwa madankollu pprovda lill-prinċipal, indennizz previst fl-imsemmija dispożizzjoni ma jistax, min-naħa l-oħra, ikopri danni li ma humiex direttament marbuta mat-telf tal-klijentela fir-rigward tal-aġent.
- 38 Issa, kif indikat fir-rapport dwar l-applikazzjoni tal-Artikolu 17 tad-Direttiva 86/653] ipprezentat mill-Kummissjoni fit-23 ta' Lulju 1996 [COM (96) 364 final], jekk l-aġent ikompli jissodisfa l-bżonnijiet tal-istess klijenti għall-istess prodotti, iżda għan-nom ta' prinċipal ieħor, il-ħlas ta' indennizz ikun ingust peress li d-dannu speċifiku li huwa intiż li jikindennizza ma jeżistix, peress li l-aġent ma jitlifix il-benefiċċju tal-klijentela tiegħu.
- 39 Għaldaqstant, meta s-subaġent iwettaq l-attivitajiet tiegħu ta' aġent kummerċjali fir-rigward tal-istess klijenti u għall-istess prodotti, iżda fil-kuntest ta' relazzjoni diretta mal-prinċipal prinċipali, u dan b'sostituzzjoni tal-aġent prinċipali li kien qabbaq preċedentement, dan is-subaġent ma jsofri, *a fortiori*, ebda konsegwenza negattiva tat-terminazzjoni tal-kuntratt tiegħu ta' aġenzija kummerċjali ma' dan l-aġent ewlieni.
- 40 Madankollu, hija l-qorti nazzjonali li għandha tevalwa l-ekwità tal-ħlas tal-indennizz għal esklużjoni fid-dawl taċ-ċirkustanzi kollha tal-każ li jkollha quddiemha.
- 41 Mill-motivi kollha preċedenti jirriżulta li r-risposta għad-domanda magħmula għandha tkun li l-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva 86/653 għandu jiġi interpretat fis-sens li l-indennizz għal tkeċċija li thallas mill-prinċipal lill-aġent prinċipali għall-klijentela prodotta mis-subaġent, jista' jikkostitwixxi, fir-rigward tal-aġent ewlieni, benefiċċju sostanzjali. Madankollu, il-ħlas ta' indennizz għal tkeċċija lis-subaġent jista' jitqies li huwa ingust, fis-sens ta' din id-dispożizzjoni, meta dan iwettaq l-attivitajiet tiegħu ta' aġent kummerċjali fir-rigward tal-istess klijenti u għall-istess prodotti, iżda fil-kuntest ta' relazzjoni diretta mal-prinċipal ewlieni, u dan b'sostituzzjoni tal-aġent ewlieni li kien irreklutah preċedentement.

Fuq l-ispejjeż

- 42 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jstgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (It-Tielet Awla) taqta' u tiddeċiedi:

L-Artikolu 17(2)(a) tad-Direttiva tal-Kunsill 86/653/KEE tat-18 ta' Diċembru 1986 dwar il-koordinazzjoni tal-ligijiet ta' l-Istati Membru li jirrigwardaw aġenti kummerċjali li jaħdmu għal rashom

għandu jiġi interpretat fis-sens li:

il-indennizz għal tkeċċija li tħallas mill-prinċipal lill-aġent ewlieni għall-klijentela prodotta mis-subaġent, jista' jikkostitwixxi, fir-rigward tal-aġent ewlieni, benefiċċju sostanzjali.

Madankollu, il-ħlas ta' indennizz għal tkeċċija lis-subaġent jista' jitqies li huwa ingust, fis-sens ta' din id-dispożizzjoni, meta dan iwettaq l-attivitajiet tiegħu ta' aġent kummerċjali fir-rigward tal-istess klijenti u għall-istess prodotti, iżda fil-kuntest ta' relazzjoni diretta mal-prinċipal ewlieni, u dan b'sostituzzjoni tal-aġent ewlieni li kien irreklutah preċedentement.

Firem